

Avdelningen för djurskydd och hälsa

*Alexandre Barchiesi
Gunnar Palmquist*

Vägledning till Djurskyddsdeklaration – grisproduktion

Enligt 4 kap 6 § Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2009:84) om läkemedel och läkemedelsanvändning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Vägledning till Djurskyddsdeklaration – grisproduktion.....	1
1. Allmänt om villkorad läkemedelsanvändning.....	3
2. Anvisningar för bedömning av djurskyddet och användning av vägledningen.....	4
2.1 Allmänt om djurskyddsdeklarationen	5
2.2 Anmälningsskyldighet för djurhälsopersonal	10
2.3 Hur kommer länsstyrelsen att använda djurskyddsdeklarationen	11
2.4 Instruktion till djurskyddsdeklarationen.....	12
2.5 Vägledning till observationspunkterna.....	14
2.5.1 Grisarna har godtagbart hull.....	14
2.5.2 Grisarna har en tillfredsställande klövstatus	16
2.5.3 Grisar som är skadade eller sjuka har fått nödvändig vård och hålls på lämpligt sätt. Döda grisar har avlägsnats från djurutrymmet inom rimlig tid.....	18
2.5.4 Samtliga grisar hålls lösgående	21
2.5.5 Grisar har tillräckligt med utrymme	23
2.5.6 Hygienen på djuren och i djurutrymmen är tillfredsställande.....	25
2.5.7 Strömedel som används har god hygienisk kvalitet och tillgodoser djurens sysselsättnings- och komfortbehov	28
2.5.8 Övriga observationer	31
2.5.9 Noteringar och upplysningar till djurhållaren	31

Inledning

Avsikten med denna vägledning är att beskriva och tolka innehållet i gällande regelverk på området för förskrivning vid villkorad läkemedelsanvändning. En vägledning kan innehålla ytterligare information jämfört med lagstiftningen, i syfte att öka förståelsen för lagstiftningens krav. Vägledningar är inte rättsligt bindande, utan är exempel och rekommendationer som kan vara till hjälp vid bedömning och tillämpning av lagstiftningen. Vägledningen utesluter inte andra handlingssätt för att uppnå det resultat som avses med lagstiftningen. Andra kontrollmyndigheter och domstolar kan komma fram till andra slutsatser. Om en föreskrift blir föremål för bedömning i domstol, till exempel om ett myndighetsbeslut i ett ärende överklagas blir domstolsavgörandet vägledande för tolkningen.

1. Allmänt om villkorad läkemedelsanvändning

”Villkorad läkemedelsanvändning” är ett nytt begrepp som från och med den 1 januari 2010 ersätter begreppet ”delegerad läkemedelsanvändning”. Enligt definitionen i föreskrifterna betyder villkorad läkemedelsanvändning ”läkemedelsanvändning utan att veterinär kliniskt har undersökt enskilt djur eller djurgrupp i anslutning till användningen”. Som veterinär kan du under vissa omständigheter förskriva läkemedel till villkorad läkemedelsanvändning bl.a. till grisbesättningar.

Bestämmelser om villkorad läkemedelsanvändning finns från och med den 1 januari 2010 i 4 kapitlet i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2009:84) om läkemedel och läkemedelsanvändning (saknr D9).

Det är en grundläggande princip att läkemedel ska förskrivas med återhållsamhet och bara när det finns behov av det. Som veterinär bör du vid förskrivningen bedöma om villkorad läkemedelsanvändning är lämplig i den aktuella besättningen med utgångspunkt i denna grundläggande princip. Villkorad läkemedelsanvändning bör enbart vara aktuellt i besättningar där djurhållning bedrivs på ett sätt som främjar djurhälsa, vilket bland annat innebär att djuren ska hållas på ett sätt som är förenligt med djurskyddslagen. Ett gott djurskydd är en förutsättning för att uppnå sådan djurhälsostatus i en besättning att villkorad läkemedelsanvändning är användbar som behandlingsmetod. Självständig läkemedelsanvändning av djurägare, där djurskyddet inte bidrar till att upprätthålla en god djurhälsa kan inte anses vara förenligt med principen om återhållsamhet och att läkemedel enbart ska användas vid behov. Vid systematiska brister i djurskyddet bör veterinären aktivt delta i djurhälsoarbetet och ska inte förskriva läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning.

Vid förskrivningen ska du som veterinär ha god kännedom om besättningen. Det innebär att bedömningen om förskrivning ska ske inte bör göras på grundval av en ögonblicksbild enbart den dagen förskrivningen sker utan utifrån att du som veterinär har en väl grundad uppfattning om besättningens status över tid. Om besättningen inte sköts på ett sådant sätt att villkorad läkemedelsanvändning är lämpligt ska du inte heller förskriva läkemedel för sådan användning.

Den 1 januari 2010 förändrades också veterinärens skyldighet att anmäla djurskyddsproblem (se avsnitt 2.2).

2. Anvisningar för bedömning av djurskyddet och användning av vägledningen

Förskrivning av läkemedel ska huvudsakligen ske på grundval av din kunskap om besättningens djurhälsoläge. Djurskyddsdeklarationen ska ses som ett komplement i ditt arbete. Du kommer att ta ställning till förhållandena i grisbesättningar genom en rad observationer som har direkt koppling till djurskyddet. Då djurskyddslagstiftningen i första hand har en förebyggande karaktär kan djurskyddsdeklarationen ge en mer komplett bild av djurhälsostatusen. I din slutliga bedömning om förskrivning vid villkorad läkemedelsanvändning ska du därför ta stor hänsyn till en rad aspekter och skötselrutiner som djurhållaren har att vidta för att förebygga djurhälso- och andra djurväl-färdsproblem. Genom att använda Djurskyddsdeklaration vid förskrivning av läkemedel inom grisproduktion blir veterinärens roll i djurskyddet tydligare och kunskapsnivån hos producenter högre. Veterinären ska nu på ett tydligare sätt beakta djurskyddet i besättningen innan förskrivningen sker.

Det primära syftet med denna vägledning har varit att skapa ett dokument som belyser hur förskrivande veterinärer ska arbeta med Djurskyddsdeklarationen. Vägledningen är dock inte endast skriven för veterinärer och gör inte anspråk att vara en handbok i veterinärmedicin för de frågor som behandlas i Djurskyddsdeklarationen. Vägledningen som rör de sju observationspunkterna i Djurskyddsdeklarationen är också tänkt som ett stöd för länsstyrelsens djurskyddskontroll av grisbesättningar samt för djurhållare och andra intressenter som vill sätta sig in i hur djurskyddet bedöms i grisbesättningar. Djurskyddsdeklarationen kommer även att kunna användas för länsstyrelsernas riskklassificering av grisföretagare, det vill säga vid prioritering av offentliga djurskyddskontroller av dessa djurhållare. Din bedömning av grisbesättningarnas hälsoläge och djurväl-färd blir alltså ett viktigt bidrag i det offentliga kontrollarbetet.

Djurskyddsdeklarationen är tänkt som ett stöd för ditt arbete. Den utgör inte och ersätter inte en offentlig djurskyddskontroll. Kontrollpunkterna och vägledningar är därför utformade med denna utgångspunkt. Som exempel kan nämnas att en offentlig kontroll ofta kräver vissa mätningar för att säkerställa att regelverket uppfylls: till exempel ljudnivå, lufttemperatur, boxarea, halter av gödselgaser. Djurskyddsdeklarationen kommer inte att fordra sådana undersökningar, se följande exempel.

En djurskyddskontrollant ska försäkra sig om att djuren har tillräckligt med utrymme genom att t ex granska förprövningshandlingar, mäta boxarea och jämföra dessa mått med det verkliga antalet djur och deras vikt vid observationsmomentet. Motsvarande kontrollpunkt i Djurskyddsdeklarationen innebär att du endast tar ställning till om djuren har tillräckligt med plats utifrån det du kan se.

Vägledningen av varje observationspunkt har utformats på följande sätt:

- En inledande textruta som innehåller de viktigaste iakttagelser som ska stödja din bedömning.
- En beskrivning av lagstiftningen som reglerar denna punkt
- En bakgrundsbeskrivning av reglerna som rör observationspunkten
- Ett vägledningsavsnitt. I detta avsnitt får du stöd för att tolka reglernas innebörd och vägledning för att bedöma kravet.

2.1 ALLMÄNT OM DJURSKYDDSDEKLARATIONEN

Enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (2009:84) om läkemedel och läkemedelsanvändning kan veterinär förskriva läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning till en grisproducent om djurhälsa och djurskydd i besättningen är lämpliga för förskrivningen. Veterinären ska då upprätta noggranna skriftliga instruktioner om användning och hantering av läkemedlen och bifoga en Djurskyddsdeklaration som bekräftar att djurskyddet i besättningen är gott. Veterinären ska använda en deklaration som innehåller de uppgifter som fastställs i ett särskilt beslut av Jordbruksverket. De observationspunkter som finns i den av Jordbruksverket framtagna Djurskyddsdeklarationen utgör därför ett minimikrav av punkter som du ska gå igenom vid bedömning av djurskyddet i besättningen. Därutöver kan du tillägga ytterligare observationer och anteckna andra brister som kan komma att ligga till grund för din bedömning, eller användas för din rådgivning. Denna vägledning har status av råd och anvisningar för att du ska kunna använda Djurskyddsdeklarationen och bedöma observationspunkterna som rör djurskyddet.

Djurskyddsdeklarationen med föreliggande vägledning introducerades den 1 april 2010. Från och med den 1 juni 2010 ska Djurskyddsdeklarationen tillämpas vid samtliga besök i grisbesättningar som utförs vid förskrivning av läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning.

Inledande punkter – identifiering av djurhållningen som avses i Djurskyddsdeklarationen

Djurhållarens namn och besöksdatum och produktionsplatsnummer ska anges. Med typ av produktion avses till exempel specialiserad smågris- respektive slaktgrissuppfödning, integrerad uppfödning, suggring/nav, suggring/satellit eller avelsbesättning. Dessutom om kontinuerlig alternativt omgångsuppfödning bedrivs vid uppfödning av slaktgrisar.

En villkorad läkemedelsanvändning gäller normalt *ett* produktionsplatsnummer (PPN). Det kan alltså krävas mer än en Djurskyddsdeklaration för en och samma besättning med fler PPN. Undantag kan göras om du bedömer att fler PPN hör till en och samma besättning (till exempel när två PPN utgör en enda foder- och epidemiologisk enhet).

Utgångspunkten för den villkorade läkemedelsanvändningen är att du ska bedöma djurhälsoläget i hela besättningen på varje PPN. Vid dina besök ska du alltid gå igenom samtliga stallar och stallavdelningar som berörs av förskrivningen.

Ett företagsbesök som en veterinär företar i samband med förskrivning av läkemedel inleds och slutförs normalt samma dag. Jordbruksverket ser dock ingen anledning att reglera någon särskild tidsgräns för dessa besök. Ett företagsbesök som inkluderar en genomgång av Djurskyddsdeklarationen kan alltså avbrytas och återupptas nästa dag.

Allmänt om observationspunkterna

För varje observationspunkt har frågeställningen utformats så att du svarar *Ja* om du bedömer att förhållandena är godtagbara.

Om du bedömer att det finns brister finns två svarsalternativ: *Nej, åtgärdsplan finns* och *Nej, åtgärdsplan finns inte*. Om du konstaterar en brist men ser att djurhållaren har en trovärdig plan för att åtgärda den inom en rimlig tid (dock högst vid nästkommande omgång) kan du kryssa *Nej, åtgärdsplan finns*. I så fall måste åtgärdsplanen antecknas i Djurskyddsdeklarationen (lämpligen under *Noteringar och upplysningar*) och du måste följa upp detta vid dina kommande besök. Även andra åtgärdsplaner eller överenskommelser som görs för att förbättra djurskyddet ska finnas dokumenterade i dekla-

rationen. Om djurhållaren t ex väljer att anlita en annan veterinär ska denne kunna ha en bakgrundsbeskrivning av förhållandena som du bedömde vid tidigare besök.

I vissa fall kan det vara svårt att avgöra om djurhållaren uppfyller djurskyddslagen i ett visst avseende. Till exempel kan det vara svårt att vid ett ögonblickstillfälle avgöra om grisarna får tillräckligt med strömedel som tillgodoser grisarnas sysselsättningsbehov. (se textruta ”Att iaktta” under observationspunkten 2.5.7). När du inte kan ta ställning till en fråga väljer du alternativet *Kan ej bedömas*. Kryssas sådan ruta måste orsaken anges i klartext i Djurskyddsdeklarationen (lämpligen under *Noteringar och upplysningar*). Vid nästa besök ska du särskilt följa upp denna punkt. Uppföljning av punkter som inte gått att bedöma bör inte leda till samma alternativ. Om du, vid upprepade besök, inte kan ta ställning till en observationspunkt ska du särskilt utreda orsakerna.

Särskilt om bedömning av en brist i förhållande till myndighetsbeslut

Enligt svensk lag är en djurhållare ”skyddad” av vissa myndighetsbeslut under den tid som myndigheten har beslutat om. Det kan t.ex. handla om beslut om föreläggande med krav på åtgärder eller beslut om dispens. Djurhållaren har då en rättighet att inte åtgärda bristen förrän myndighetens tidsfrist gått ut eller under den tid som dispensen gäller. Även gällande förprövningsbeslut ger djurhållaren motsvarande skydd, d.v.s. rätt att använda stallet enligt beslutet. (Observera att förprovningen omfattar tekniska lösningar men inte skötselrutiner). Dessa rättigheter ska du inte behöva ta hänsyn till. Din roll som förskrivande veterinär är att försäkra dig om att de faktiska förhållandena för djuren är godtagbara, tänk på att förskrivning av läkemedel inte är någon myndighetsutövning. Om du till exempel observerar en brist som du inte anser är godtagbar men där tidsfristen för kravet i föreläggandet ännu inte har gått ut, ska du alltså välja *Nej, åtgärdsplan finns* (om du ser att djurhållaren har en trovärdig plan för att åtgärda bristen inom en rimlig tid) eller *Nej, åtgärdsplan finns inte*.

En bra dialog mellan veterinären och länsstyrelsens kontrollpersonal är av stor vikt för att uppnå syftet med Djurskyddsdeklarationen.

Vid den offentliga kontrollen som länsstyrelsen utför uppstår ibland behovet av veterinärmedicinsk bedömning. Länsstyrelsen kan då genomföra vissa sambesök i besättningar tillsammans med förskrivande veterinär i samband med villkorad läkemedelsanvändning. Tänk dock på att en betydande del av den offentliga djurskyddskontrollen sker utan föranmälan, varför samkörning av kontroller endast kan ske om länsstyrelsen bedömer det som lämpligt.

Status av en Djurskyddsdeklaration

Djurskyddsdeklarationen är ett underlag för veterinärer för att besluta om förskrivning av läkemedel enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2009:84, sakn. D9) om läkemedel och läkemedelsanvändning.

På samma sätt som du tar ställning till olika behandlingar eller användning av läkemedel har du också möjligheten att förskriva läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning. Ditt arbete utgör ingen myndighetsutövning, och den villkorade läkemedelsanvändningen, inklusive Djurskyddsdeklarationen, kan därför heller inte överklagas.

Djurskyddsdeklarationen utgör ingen offentlig kontroll enligt djurskyddslagstiftningen. Det är endast de behöriga kontrollmyndigheterna på djurskyddsområdet som kan fatta beslut enligt djurskyddslagen, i de flesta fall länsstyrelsen. Det innebär till exempel att en kontrollmyndighet som besöker samma besättning kan göra en annan bedömning än

den som gjordes av förskrivande veterinär. Kontrollmyndigheten har alltså tolkningsföreträde av djurskyddslagen, och djurhållaren har möjlighet att begära en överprövning av myndighetens beslut.

Bedömning av systematiska kontra tillfälliga brister

I ditt ställningsstagande gäller generellt att du ska bedöma om en brist är av tillfällig karaktär eller om det tyder på ett systemfel. För att ta ställning till detta ska du i första hand fråga dig om det är sannolikt att bristen har uppstått eller kommer att upprepas vid fler tillfällen eller om din observation beror på till exempel en olyckshändelse i driften.

Exempel 1.

Det är näst intill strötomt i boxarna. Djuren uppvisar inga tecken på skador eller stress som kan härledas till brist på strö. Djurägaren redogör för sina strörutiner, vilka mängder strö som används, hur ofta boxarna strös o s v, men förklarar att det denna dag inte fungerat pga. en oförutsedd händelse som inträffat på morgonen som gjort att man ännu inte hunnit strö.

- Du väljer svarsalternativ *Ja* i detta fall om du är säker på att bristen är tillfällig.
- Du väljer svarsalternativet *Kan inte bedömas* och för en anteckning i Djurskyddsdeklarationen om du är osäker.

Exempel 2

Det finns några skadade djur i boxarna. Det handlar om ett mycket begränsat antal djur i förhållande till besättningens storlek (begränsad omfattning av bristen). Du har dock kommit fram till att djuren har varit skadade under en längre tid. Djurhållaren kan inte redovisa hur tillsynen upprätthålls, till exempel under helger. Dessutom konstaterar du att sjukboxarna inte är tillgängliga eftersom djurägaren har satt in friska grisar även i dessa boxar i samband med insättningen av djuromgången, vilket gör det praktiskt omöjligt att omhänderta de skadade djuren på ett korrekt sätt. Du ska bortse från att bristen är av begränsad omfattning. Eftersom felet är systematiskt kommer fler djur sannolikt att utsättas för motsvarande lidande.

- Om du bedömer att en brist beror på ett systemfel ska du alltid välja svarsalternativet *Nej, åtgärdsplan finns* eller *Nej, åtgärdsplan finns inte*.

Tillräckligt med tillsyn och tillräckligt med personal

Checklistan innehåller ingen särskild punkt för bedömning av personalens kompetens eller storlek i förhållande till den verksamhet som bedrivs. Inte heller finns någon observationspunkt där du bedömer om djuren får tillräckligt med tillsyn. Frågan om tillsyn, skötselrutiner och kompetens är dock inkluderat i de flesta observationspunkter. Tänk på att djurhållarens tillsynsansvar omfattar en handlingsplikt, - om en djurhållare har observerat ett problem men inte åtgärdar det så är tillsynen inte acceptabel.

En tydlig visning om hur krav på tillsyn av djur ska tolkas finns i specialmotiveringen till 3 § djurskyddslagen (1988:534) i regeringens proposition 1987/88 om djurskyddslag m.m.

”...I första stycket stadgas vidare att djur ska ges tillräcklig tillsyn..... Med jämna mellanrum förekommer rapporter om djur som utsatts för vanvård bl. a. därför att de lämnats utan tillsyn. Detta kan enligt min mening inte accepteras. Den som har djur i sin vård måste kontinuerligt ägna djuret tillsyn. I allmänhet måste krävas att tillsynen sker dagligen. I fråga om vissa djurslag eller djur i vissa åldrar kan tillsynen behöva ske ännu oftare. Samtidigt är det viktigt att tillsynen är så grundlig att missförhållanden uppmärksammas. Den senaste tiden har särskilt diskuterats frågan om tillsyn av burhöns. Jag vill i det sammanhanget särskilt framhålla vikten av att tillsynen anpassas till djurhållningen. Tillsynen och den tid som denna får ta i anspråk måste vara sådan att förhållanden som behöver åtgärdas också blir föremål för uppmärksamhet”.

Behov av tillsyn över våra husdjur kan enligt propositionen till djurskyddslagen inte fastställas exakt, och i vart fall inte maximeras. Av propositionen framgår ingen övre gräns för hur mycket tillsynen ska ta i anspråk räknat som tid, som frekvens, eller som annan resurs. Tillsynen ska däremot utövas med kontinuitet, den ska vara grundlig, anpassas till djurhållningen, och ska framför allt stå i proportion till behovet av åtgärder (allt som behöver åtgärdas ska ägnas så mycket tid och resurs att det faktiskt bli åtgärdat).

Bristfällig klövstatus, sjuka djur som inte omhändertas eller avlivas, trasig inredning, otillräckligt med strö och bristande hygien är exempel som ofta tyder på bristande utbildning, kompetens, yrkeserfarenhet, otillräcklig personalstyrka eller bristande tillsyn i övrigt. Vid bedömning av eventuella brister som kan bero på bristande tillsyn ska du särskilt undersöka vilka rutiner som finns för skötsel av djuren. Om du till exempel anmärker på otillräckliga strömängder, smutsiga djur eller djur som har legat skadade eller döda i boxar under en längre tid ska du alltid klarlägga de bakomliggande orsakerna. I dessa fall ska du alltid konstatera om tillräcklig personalstyrka finns tillgänglig vid så kallad obekvämt arbetstid, djurhållaren bör också ha en planerad jourtid.

Exempel på tillämplig lagstiftning

3 § första stycket Djurskyddslagen

”Djur ska ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn”

9 § Djurskyddslagen

”Om ett djur är sjukt, skadat eller på annat sätt genom sitt beteende visar tecken på ohälsa, ska djuret snarast ges nödvändig vård, vid behov av veterinär, eller andra åtgärder vidtas, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att djuret måste avlivas omedelbart”

Punkt 1 i bilaga till Rådets direktiv 98/58/EG om skydd av animalieproduktionsdjur

1. Djuren ska skötas av en tillräcklig stor personal som besitter lämpliga färdigheter och kunskaper samt yrkesskicklighet.

L 100, 1 kap. 5 §

Djur ska normalt ses till minst en gång dagligen. Nyfödda, sjuka eller skadade djur samt djur som betar sig onormalt ska ses till oftare. Detsamma gäller för högdräktiga djur, särskilt vid tiden kring förlossningen. Djur ska hållas på ett sådant sätt att tillsynen över dem kan ske utan svårigheter.

L 100, 1 kap. 8 §

Automatiska system och anordningar som inverkar på djurskydd och djurhälsa ska kontrolleras dagligen.

2.2 ANMÄLNINGSPLIKT FÖR DJURHÄLSOPERSONAL

Genom en ny 28 a § i djurskyddslagen (1988:534) har den skyldighet att anmäla brister inom djurskyddet som tidigare bara omfattade veterinärer (jmf den numera upphävda 4 § tredje stycket förordningen (1971:810) med allmän veterinärinstruktion) vidgats till att omfatta all djurhälsopersonal under yrkesutövning. Vidare har det tidigare rekvisitet ”om förhållandet inte rättas till” tagits bort.

28 a § djurskyddslagen trädde i kraft den 1 januari 2010 och har följande lydelse.

”Om den som tillhör djurhälsopersonalen i sin yrkesutövning finner anledning att anta att djur inte hålls eller sköts i enlighet med denna lag, de föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller de EG-bestämmelser som kompletteras av lagen, ska denne anmäla detta till kontrollmyndigheten.”

Jordbruksverket tolkar bestämmelsen på följande sätt.

- Anmälningsplikten omfattar all djurhälsopersonal. Vilka som tillhör *djurhälsopersonalen* definieras i 4 § lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård. Vad som avses med djurens hälso- och sjukvård definieras i 3 § samma lag. Värt att notera är att även den som genom ett särskilt tillstånd från Jordbruksverket erhållit begränsad behörighet att utöva veterinäryrket omfattas av anmälningsplikten.
- Anmälningsplikten gäller när den som tillhör djurhälsopersonalen är i sin *yrkesutövning*. Detta rekvisit bör inte vålla några större problem. Ibland kan dock tveksamheter uppstå, t.ex. vid tjänsteresor utanför ordinarie arbetstid.
- Anmälningsplikten gäller om den som tillhör djurhälsopersonalen *finner anledning att anta* att djur inte hålls eller sköts i enlighet med djurskyddslagen, de föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller de EG-bestämmelser som kompletteras av lagen. Begreppet ”finner anledning att anta” innebär en låg grad av misstanke, jmf t.ex. jävsbestämmelserna i förvaltningslagen (1986:223). För att anmälningsplikten ska inträda krävs dock att det finns anledning att anta ”att djur inte hålls och sköts i enlighet med djurskyddslagen osv.” Denna skrivning innebär, enligt verkets uppfattning, att anmälningsplikten ofta förutsätter att bristerna har en viss varaktighet. Svåra fall av missförhållanden ska dock omedelbart anmälas till kontrollmyndigheten.
- *Hur* anmälan ska göras är inte reglerat. Detta innebär att anmälningsplikten måste anses fullgjord oavsett om anmälan görs muntligen eller skriftligen till kontrollmyndigheten. Kontrollmyndigheten är länsstyrelsen enligt 59 § djurskyddslagen.

2.3 HUR KOMMER LÄNSSTYRELSEN ATT ANVÄNDA DJURSKYDDSDEKLARATIONEN

Länsstyrelsen kommer att använda Djurskyddsdeklarationen som stöd för sin offentliga djurskyddskontroll och för sin tillsyn över djurhälsopersonal. Djurskyddsdeklarationerna kan dock inte i sig ligga till grund för ett beslut från myndigheter, till exempel länsstyrelsens beslut om föreläggande eller beslut om avdrag på stöd (*tvärvillkorsavdrag*).

Länsstyrelsens djurskyddskontroll

Djurskyddskontrollerna ska vara riskbaserade och Djurskyddsdeklarationen kommer att utgöra en information som, tillsammans med annat, utgör en grund för riskbedömning av grisproducenter.

I likhet med de kvalitetssystem som stödjer produktionen (till exempel omsorgsprogrammen) kan besättningar med Djurskyddsdeklaration betraktas som kontrollobjekt med något mindre ris, eftersom vissa djurskyddsförhållanden i besättningen redan har granskats av förskrivande veterinär. Ett sådant system förutsätter att länsstyrelserna har kännedom om samtliga besättningar med Djurskyddsdeklaration och tillgång till anmälningarna om att villkorad läkemedelsanvändning har upphört av djurskyddsskäl. Även brister som inte leder till indragen villkorad läkemedelsanvändning, och som du kommer att följa upp vid kommande besättningsbesök, måste kommuniceras till länsstyrelsen för att myndigheten ska göra en korrekt bedömning av verksamheten.

Vid offentlig djurskyddskontroll på gården kan djurskyddskontrollanten dessutom verifiera om det finns en signerad Djurskyddsdeklaration, om uppgifterna i Deklarationen överensstämmer med kontrollantens bedömningar. I vissa fall kan det vara nödvändigt att samråda med dig för att analysera orsakerna till de olika bedömningarna, exempelvis om veterinären är av annan uppfattning än myndigheten, om skillnaderna kan vara slumpmässiga eller föranleds av olika metoder (föranmälda eller oanmälda besök eller kontroller) eller andra faktorer. Underlaget utgör även en riskvärdering vid tillsyn av djurhälsopersonalen.

Länsstyrelsens tillsyn av djurhälsopersonal

Djurskyddsdeklarationen som går igenom vid en djurskyddskontroll utgör ett underlag för länsstyrelsens riskvärdering av djurhälsopersonalen, till exempel förskrivande veterinär. Länsstyrelsen ska bl.a. bedöma om kraven för villkorad läkemedelsanvändning, inklusive bestämmelserna i Djurskyddsdeklarationen, är uppfyllda. Länsstyrelsen ska också kontrollera om anmälningar vid villkorad läkemedelsanvändning och när sådan upphör, inklusive Djurskyddsdeklarationen, uppfyller kraven i föreskrifterna.

Jordbruksverket kommer att ge ut en särskild vägledning för länsstyrelsens arbete med tillsyn av djurhälsopersonal.

2.4 INSTRUKTION TILL DJURSKYDDSDEKLARATIONEN

Djurskyddsdeklarationen används och kommuniceras till berörd kontrollmyndighet på följande sätt

Uppgifter i Djurskyddsdeklarationen lämnas till länsstyrelsen med stöd av rapporteringskyldigheten i D9 eller med stöd av anmälningsplikten. Du väljer själv hur du vill skicka in deklarationsblanketterna till länsstyrelsen. Du kan posta en papperskopia eller till exempel skanna in ditt dokument och e-posta det. Du påverkas inte av bestämmelserna i personuppgiftslagen (PUL).

Det är länsstyrelsen som ansvarar för att uppgifterna hanteras korrekt ur PUL, offentlighets- och sekretessperspektiv.

- I din verksamhet ingår förskrivning av villkorad läkemedelsanvändning i grisbesättningar

Observera att du ska anmäla till länsstyrelsen när du förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning; försäkra dig gärna om att uppgifterna som finns hos länsstyrelsen är korrekta.

Vid varje företagsbesök fyller du i och skriver under en Djurskyddsdeklaration som utgör ett underlag för ditt beslut om villkorad läkemedelsanvändning.

Djurskyddsdeklarationen ska för varje besök upprättas i minst två undertecknade kopior. En kopia lämnas till djurhållaren, en kopia ska du spara i minst fem år.

- Du utför ett förstagångsbesök hos en grisföretagare där du överväger villkorad läkemedelsanvändning

Du skickar in en kopia av Djurskyddsdeklarationen till länsstyrelsen tillsammans med övriga handlingar om ditt besök utmynnar i en villkorad läkemedelsanvändning. I annat fall kan du överväga att göra en anmälan enligt anmälningsplikten om det finns fog för detta.

- Du fyller i djurskyddsdeklarationen i samband med den årliga omprövningen av läkemedelsanvändningen i besättningen

Oavsett utfallet ska du skicka in kopia av Djurskyddsdeklarationen till länsstyrelsen. Anledningen är att länsstyrelsen bör få information om djurskyddet i besättningar med villkorad läkemedelsanvändning minst en gång per år för att hålla en uppdaterad riskklassificering av djurhållare.

- Du har kryssat *Ja*, *Nej* *åtgärdsplan finns* eller *Kan ej bedömas* på samtliga observationspunkter, inga övriga brister har noterats.

I rutan för veterinärens underskrift kryssar du ”Ja” eller i förekommande fall, ”Ja, godtagbar åtgärdsplan finns”. Om du inte finner andra hinder kan du förskriva läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning enligt föreskrifterna.

Du behöver inte skicka någon information till länsstyrelsen om du har bedömt besättningen under en återkommande kontroll var 5: e/8: e vecka. Förstagångsbesök eller årlig uppföljning ska alltid anmälas enligt ovan.

Observera att om du har kryssat "Kan ej bedömas" så ska du anteckna orsaken till varför bedömning inte kunde göras och följer upp detta vid nästa besök i besättningen. Det är tveksamt om förutsättningarna för förskrivning verkligen är uppfyllda om samma problem kvarstår vid efterföljande besök i besättningar. För en och samma observationspunkt bör du inte välja alternativet "Kan inte bedömas" mer än två gånger i följd.

- Du har kryssat *Nej*, åtgärdsplan finns inte på minst en (1) observationspunkt eller noterat minst en (1) brist under *Övriga observationer* på motsvarande sätt.

I rutan för veterinärens underskrift kryssar du "Nej". Villkorad läkemedelsanvändning kan inte medges. Anmälan om upphörande av villkorad läkemedelsanvändning skickas till länsstyrelsen inom en rimlig tid (högst en vecka), Djurskyddsdeklarationen ska bifogas. I textrutan "Noteringar och upplysningar till djurhållaren" har du fört anteckningar rörande bristerna, till exempel omfattning, antal djur som berörs, allvarlighetsgrad, råd till djurhållaren om förbättringar.

Övrig vägledning

- I ett stall eller i en avdelning har du noterat brister som innebär att förskrivning av villkorad läkemedelsanvändning ska upphöra. Djurhållaren har fler avdelningar vid samma produktionsplatsnummer (PPN) som inte hade några brister. I detta fall ska förskrivningen för villkorad läkemedelsanvändningen för hela detta PPN/hela besättningen upphöra.

Anmälan om upphörande av villkorad läkemedelsanvändning skickas till länsstyrelsen, Djurskyddsdeklarationen ska bifogas.

- Vid indragen villkorad läkemedelsanvändning får djurskyddsförhållandena omprövas tidigast när länsstyrelsen mottagit anmälan om upphörande av villkorad läkemedelsanvändning. När länsstyrelsen har underrättats kan omprövningen ske så fort djurhållaren ha åtgärdat den brist eller de brister som ledde till indragningen.

Du bör först samråda med länsstyrelsen om eventuella åtgärder innan du inleder en ny omprövning.

2.5 VÄGLEDNING TILL OBSERVATIONSPUNKTERNA

2.5.1 Grisarna har godtagbart hull

Att iaktta

- *Om det förekommer grisar i för lågt hull. Var särskilt observant på smågrisar och digivande suggor och suggor som nyligen avvant smågrisarna.*
- *Om det vid hållning av utegrisar finns grisar i för lågt hull, eller om hela gruppen är i för lågt hull.*
- *Om det vid transponder- eller responderstyrd foderstation finns för många grisar per station, så att inte alla grisar hinner äta sin dygnstilldelning inom 12 timmar*

Lagstiftningen

3 § Djurskyddslagen

Djur ska ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn. Fodret och vattnet ska vara av god kvalitet och anpassat efter det djurslag som utfodras.

1 kap 15 § L 100

Utfodrings- och vattningssystem ska vara utformade, dimensionerade och placerade så att djuren lugnt och naturligt kan inta sitt foder och vatten.

1 kap 28 § L 100

Djur ska dagligen ges foder av lämplig struktur.

Fodergivan ska garantera en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel.

3 kap 14 § L100

En transponder- eller responderstyrd foderstation får inte användas för fler grisar än att alla hinner äta sin dygnstilldelning inom 12 timmar.

Bakgrund

En frisk och välmående gris har en blank hårrem och ett gott hull. För att uppnå detta krävs att grisarna får en tillräcklig utfodring.

Grisar är enkelmagade djur som kräver foder med relativt högt näringsinnehåll. Störst behov har smågrisarna under de första levnadsmånaderna samt de digivande suggorna. Det är också i dessa båda grupper som man bör vara särskilt observant på att alla grisar har ett godtagbart hull, och att spridningen inte är för stor.

Vägledning

Vid hållning av grisar i stora grupper kan det finnas skäl att vara observant på att hela gruppen har ett godtagbart hull och att det inte finns för stor spridning i hull inom gruppen. Om utfodringen är begränsad och inte styrs kan det lätt bli så att de starkaste tar över större delen av foderransonen. Att vissa grisar är feta är alltså ingen garanti för att utfodringen är tillfredsställande och fungerar bra.

Vid transponder- eller responderutfodring måste alla grisar kunna hinna få sin dygnstilldelning på max tolv timmar. Finns det fler grisar per station än att detta uppnås är risken stor att svaga, lågrankade grisar inte klarar av att få sin ranson. Detta problem

kan även uppstå med andra typer av utfodringsautomater om för få foderautomater används till för många grisar, trots att grisarna har fri tillgång till foder i automaterna. Förutom att de får dåligt hull och mår dåligt av detta, utsätts de i sådana fall för kraftig stress, vilket är ett djurskyddsproblem och i sig ökar risken för andra sjukdomar.

Vid hullbedömning av grisar kan man använda sig av följande kriterier, där nr 3 anger kriterier för ett lagom hull som flertalet grisar bör ha.

1. För mager, höftben och ryggrad syns tydligt, bakifrån ser ryggraden spetsig ut.
2. Mager, höftben och ryggrad är synliga.
3. Lagom, höftben och ryggrad kan kännas vid lätt tryck, bakifrån ser ryggraden lätt rundad ut.
4. För fet, höft och ryggrad täckta av fettlager.

Unga och lågrankade suggor löper risk att få för lite foder vid gruppållning. En sugga i lågt hull löper ökad risk att utveckla bogsår, eftersom de har mindre mängd mjukvävnad över bogbladet. Ett alltför högt hull är emellertid inte heller bra, eftersom en sugga som är för fet vid grisning har ökad risk att drabbas av MMA (grisningsfeber), och bogsår kan bli en följd även av detta. Målsättningen bör vara att suggorna är i gott hull vid grisning och att de bibehåller detta under hela laktationsperioden. Vid hullbedömningen är det viktigt att beakta i vilken "fas"/situation suggan befinner sig i. Exempelvis är en sugga normalt sett magrare i slutet av laktationen än före grisningen.

Smågrisar i dåligt eller ojämnt hull löper ökad risk för annan sjuklighet, och därmed risk för ökad dödlighet. Risken för ojämn smågrisar ökar med ökad kullstorlek. Med en sugga i bra kondition och hull, som mjölkar bra, och en välavvägd utfodring till smågrisarna, kan dock även stora kullar vara jämna och växa bra.

Är hullet för dåligt kan man behöva se över innehållet i foderblandningen, vilken fodderranson som ges och hur fodertilldelningen sker. Utegångsgrisar har ungefär 20 % högre energibehov än grisar som föds upp inomhus.

2.5.2 Grisarna har en tillfredsställande klövstatus

Att iaktta

- Om det finns grisar med hältor.
- Om det finns grisar som är ovilliga att röra sig, och sitter eller ligger i boxen.
- Om det finns grisar med förvuxna klövar.
- Om det finns grisar med symptom på hälsa som härrör från klövarna, t.ex. klövbölder, klövröta, klövsprickor och förslitningsskador på sulorna.
- Observera att även smågrisarnas klövhälsa är av stor betydelse.

Lagstiftningen

4 § Djurskyddslagen

Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.

1 kap. 12 § L100

”Golv och liggytor ska ha en jämn och halksäker yta. Boxar eller liggytor med rörligt golv samt utgödslingssystem i öppna skrapgångar ska utrustas, utformas och skötas så att djuren inte tillfogas skador och så att utrustningen inte inverkar menligt på djurens beteende och hälsa. Detsamma gäller utformningen av dränerande golvytor.”

3 kap 6 § L100

Klövarna på vuxna grisar ska inspekteras regelbundet och verkas vid behov.

Bakgrund

Friska klövar och ben är en grundförutsättning för ett gott djurskydd och en god djurhälsa. För att suggan ska kunna äta och dricka tillräckligt och därmed kunna producera tillräckligt mycket mjölk krävs att hon har bra ben- och klövstatus. Smärta gör suggan orörlig, och ökar risken för klämda smågrisar.

Grunden för en god klövhälsa läggs genom ett lämpligt inhysningssystem med ett för grisarna bra golv. Ett sådant golv ska vara helt och halksäkert samt hållas torrt och rent. Om suggor hålls på golv som inte uppfyller dessa krav ökar frekvensen av klövsprickor, klövröta och bölder. Det är därför mycket viktigt att golvytorna sköts regelbundet med dagliga utgödslings- och strörutiner och att trasiga och/eller slitna golvytor repareras och underhålls i tid. Trasiga eller slitna spaltgolv kan orsaka grisarna stora klövlidanden och måste därför bytas ut i tid. Hög luftfuktighet som kan orsakas av bristande ventilation och/eller avsaknad av tillskottsvärme, kan ge fuktiga golvytor som har negativ inverkan på klövhälsan. Suggor som går på ströbädd utan tillgång till hårda golvytor kan ha friska klövar, men sliter dem mindre och har alltså högre risk att få förvuxna klövar.

Benställningen påverkar i hög grad för hur klövarna slits, och man bör alltså redan vid urvalet av gyltor vara noga med att välja sådana som har bra benställning. En sugga som har en liten vinkel mot marken sliter för lite på tån, vilket leder till att klöven blir för lång. Ju längre klöven blir ju mer tyngd hamnar på den bakre och mjukare delen av klöven. Detta ökar risken för ömma klövar och bölder, men ger också en felaktig belastning av lederna och på sikt ökad risk för hälsa även av detta skäl.

Vägledning

När man bedömer klövstatus hos grisar ska man titta efter om det finns halta grisar i boxen. Man bör också särskilt uppmärksamma om det finns grisar som är ovilliga att röra sig, visar tecken på smärta, sitter eller ligger trots att de andra grisarna är uppe. Sådana grisar bör man köra upp, så att man kan bedöma deras status.

Det är i detta sammanhang viktigt att påpeka att hältor hos grisar, liksom hos andra djur, kan ha andra orsaker än klövsador, t.ex. ledinflammationer, osteochondros eller frakturer. Hos suggor finns också problem med skador i bäckenet.

Ledinflammationer är vanligt hos smågrisar och kan orsakas av flera olika anledningar. Förebyggande åtgärder som kan göras för vissa typer av ledinflammationer är främst att ha en god miljö i boxen. En torr, ren och välströdd box med bra golv förebygger uppkomst av skador, som är en inkörsport för infektioner som bland annat kan sätta sig i lederna. Bra boxmiljö och golv minskar också risken för skavsår på t.ex. knän och klövar som kan öppna upp för infektioner. Observera dock att vissa typer av ledinflammationer hos smågrisar inte orsakas av miljöfaktorer utan kan t.ex. bero på att grisen smittas när den föds fram genom att suggan bär på infektionen i slidan. Även i dessa fall är det dock viktigt att vidta nödvändiga åtgärder för att minska lidandet hos smågrisarna.

Om besättningen har problem med långa klövar underlättas klövvården om det finns tillgång till en verkstol. Även förvuxna lättklövar måste åtgärdas, och detta kan oftast göras enkelt även utan tillgång till verkstol. Vid verkning av lättklövar är det bättre att ta lite och sen göra om proceduren lite senare.

Utfodringen har begränsad betydelse för klövarnas tillväxt.

Hos smågrisar är hälta en vanlig orsak till behandling. Underlag och hygien har stor betydelse för utvecklingen av klövbölder och förslitningsskador på sulorna, som utgör en betydande andel av hältorsakerna. Smågrisar behöver inte verkas, men däremot måste man vara observant på andra klövproblem i denna grupp. Vid behov ska de behandlas och framför allt ska förebyggande åtgärder sättas in för att minska skadefrekvensen (se även 2.5.7).

2.5.3 *Grisar som är skadade eller sjuka har fått nödvändig vård och hålls på lämpligt sätt. Döda grisar har avlägsnats från djurutrymmet inom rimlig tid*

Att iaktta

- *Om det förekommer sjuka eller skadade djur som inte fått nödvändig behandling.*
- *Om det förekommer sjuka eller skadade djur som inte hålls i sjukbox.*
- *Om det förekommer djur som utan dröjsmål borde ha avlivats p.g.a. svår skada eller sjukdom.*
- *Om det förekommer djur som borde ha avlivats p.g.a. att de sannolikt inte kommer att tillfriskna så att de får transporteras.*
- *Om den avlivning av djur som sker på gården utförs på ett godtagbart sätt.*
- *Om det finns tillräckligt med sjukboxar och platser i sjukboxarna.*
- *Om sjukboxarna är lämpligt utformade och placerade (hel golvyta, strömedel, närhet)*
- *Om omhändertagande/vård av skadade eller sjuka djur har skett utan dröjsmål.*
- *Om det finns djur som behöver hållas individuellt t ex grisar med rörelsestörningar*
- *Om fungerande märkningsrutiner finns för sjuka eller skadade djur för att kunna urskilja sådana djur.*
- *Om det finns en effektiv beredskap för medicinsk behandling och övrig akutsjukvård*

Lagstiftningen

2 § första stycket Djurskyddslagen

”Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.”

3 § första stycket Djurskyddslagen

”Djur ska ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn. Fodret och vattnet ska vara av god kvalitet och anpassat efter det djurslag som utfodras.

Stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska ge djuren tillräckligt utrymme och skydd samt hållas rena.

9 § Djurskyddslagen

”Om ett djur är sjukt, skadat eller på annat sätt genom sitt beteende visar tecken på ohälsa, ska djuret snarast ges nödvändig vård, vid behov av veterinär, eller andra åtgärder vidtas, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att djuret måste avlivas omedelbart.”

1 kap. 14 § första och andra stycket (L 100)

”Djur som behöver särskild vård ska kunna tas omhand lösgående i ett närbeläget utrymme och ska där vid behov kunna hysas individuellt. Utrymmet ska ha ett klimat som djuren är vana vid.

För utegångsdjur och för djur som under den kalla årstiden hålls i stallar med utomhusliknande klimat ska det även finnas behandlingsplatser som kan värmas upp eller på annat sätt vara anpassade så att djurens behov av termisk komfort tillgodoses”.

Allmänna råd till 1 kap. 14 §

För grisar och lösgående nötkreatur utom utegångsdjur bör det utrymme som avses i föreskriften kunna hysa minst vart 25:e djur.

För utegångsdjur eller djur som hålls på bete bör ett sådant utrymme som avses i föreskriften vara placerat eller kunna iordningställas så att det är tillgängligt inom en halvtimme för det djur som behöver tas om hand i utrymmet.

Ett behandlingsutrymme som ska kunna värmas upp bör utformas så att uppvärmning till minst 10°C kan ske inom en timma.

Bakgrund

I 9 § djurskyddslagen anges tydligt att sjuka och skadade djur snarast ska ges nödvändig vård, vid behov av veterinär, alternativt avlivas. Redan i 2 § djurskyddslagen anges också att djur ska skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.

Syftet med 14 § är i huvudsak att djur med behov av särskild vård kan behöva en i alla avseenden lugnare och mer ombonad närmiljö. Djuren ska därför kunna tas om hand för särskild vård i närbeläget utrymme, s.k. sjukbox. Man kan alltså inte hävda att behov av sjukbox inte finns av den anledningen att behandling av skadade eller sjuka djur alltid sker i den ordinarie boxen eller att sådana djur alltid avlivas i stället för att behandlas.

Avlivning kan i många fall vara ett bra alternativ för att skydda djur från onödigt lidande. Avlivning ska utföras då djuret har en allvarlig sjukdom eller skada, som inte kan behandlas utan att djuret utsätts för onödigt lidande. Man ska också avliva djuret i de fall då skadan eller sjukdomen är av lindrigare art men då det bedöms att djuret inte kommer att tillfriskna och bli i så gott skick att det är lämpligt att transportera eller kan slaktas.

För att undvika att djur får vänta för länge på avlivning ska personalen som har ansvar för djuren ha kunskap om hur de ska bedöma vanligt förekommande tillstånd samt att de ska kontakta veterinär i tveksamma fall. Grundläggande är också att det finns rutiner för hur avlivningen genomförs och att den som ska utföra avlivningen har relevant kunskap. Om avlivningen utförs av besättningens egen personal bör man kontrollera hur utrustning för avlivning förvaras, underhålls och hanteras, för att garantera att avlivningen kan genomföras på ett godtagbart sätt. Det ska också finnas korrekta rutiner för hur avlivade djur omhändertas.

När det gäller villkorad läkemedelsanvändning är det viktigt att all personal som ska bedöma djurens behov av behandling har god kunskap om vilka kriterier som gäller för den villkorade läkemedelsanvändningen. De ska veta vilka diagnoser som de kan behandla och hur man skiljer dessa från viktiga differentialdiagnoser. Likaså ska de veta när beslutet måste omprövas. Som exempel kan nämnas grisar med ledinflammation, där en viktig differentialdiagnos är benbrott (fraktur). Men även i de fall det rör sig om ledinflammation kan avlivning vara aktuell, om sjukdomen har utvecklats alltför långt eller inte svarar på insatt behandling.

Även när villkorad läkemedelsanvändning förekommer i en besättning är det viktigt att uppmärksamma djur som inte passar in under de diagnoser som omfattas av förskrivningen. Beroende på sjukdomens eller skadans art ska dessa djur behandlas av veterinär eller avlivas.

Vägledning

I vissa fall kan man låta ett djur som behöver behandling gå kvar i boxen. En förutsättning för det är dock att djuret väl klarar av detta utan problem (inte "mobbas" etc.) eller inte utsätter andra djur för t.ex. smittorisk. Man ska också beakta att det ofta är svårt återinsätta ett djur i gruppen efter behandlingen när djuret är återställt. Därför ska man räkna med att djur som flyttats till en sjukbox i regel inte flyttas tillbaka till gruppen.

När man bedömer om det finns sjuka eller skadade djur som inte har hanterats korrekt bör man bedöma dels om det i sjukbox finns djur som borde ha blivit avlivade, och dels om det på andra ställen finns sjuka (eller döda) grisar som skulle ha flyttats och behandlats eller avlivats.

Mest lämpligt i de flesta fall är att sjukboxar ständigt finns tillgängliga och klara att användas. En annan lösning som också kan godtas är att sjukboxar snabbt kan iordningställas när behov uppstår, t.ex. genom att använda lösa grindar eller annan lämplig inredning. Denna lösning förutsätter dock goda förberedelser så att djuren kommer under vård utan onödig fördröjning. En sådan mer flexibel lösning är rimlig främst i mindre besättningar.

Djuren ska inte behöva flyttas och eller hanteras en längre tid än vad som är nödvändigt/rimligt. Detta för att djuren inte ska stressas eller belastas i onödan. Vad som är ”närbeläget” bör avgöras utifrån aktuell djurhållningsform och förutsättningarna i övrigt kring denna. Eftersom förutsättningarna är olika beroende på djurhållningssystem är ett generellt avstånd i meter omöjligt att fastställa. Det kan t.ex. när det gäller utgångsdjur som hålls inom stora arealer vara bättre att ha tidsaspekten som måttstock vid bedömningen (se *allmänna råd*). I allmänhet bör man efterstäva lösningar där sjukboxar finns i varje stallavdelning. Detta för att djur som har svårigheter att gå inte ska behöva gå för lång sträcka eller transporteras.

Ett sjukt eller skadat djur kan ha svårare att röra sig än ett friskt djur och behöver därför stor rörelsefrihet. Djuren ska därför, om inte veterinär föreskrivit annat, hållas lösgående i sjukboxen utan att hindras av t.ex. boxbegränsande inredning så som fixeringsanordningar. Sjuka djur kan också ha större behov av liggkomfort då de ofta ligger mer. Sjukdomstillståndet kan riskeras att förvärras om inte höga krav på ett rent, halkfritt och bekvämt underlag är uppfyllda. Djur i sjukbox kan därför ha ett större behov av en god tillgång till strömedel.

Med hänsyn till djurens hälsotillstånd kan det av flera skäl vara nödvändigt att hålla ett djur avskilt från övriga djur i behandlingsutrymmet. Eftersom flocklevande djur dock blir stressade om de helt avskiljs från andra djur bör sjukboxar vara utformade så att det avskiljda djuret kan se andra djur. Djuren ska också slippa onödig anpassning och omställning till nytt stallklimat. Därför ska behandlingsutrymmet i regel ha ett klimat som djuren är vana vid (i allmänhet det klimat som djuret huvudsakligen befann sig i vid tiden närmast före behovet av särskild vård uppstod). Det bör dock observeras att ett djurs tillfrisknande i vissa fall kan gynnas av att djuret hålls i annat stallklimat.

För djur som hålls utomhus eller under utomhusliknande förhållanden kan djurets sjukdomstillstånd kräva en förhöjd omgivningstemperatur. Lokal uppvärmning eller andra åtgärder som t.ex. värmelampor eller värmetak i sjukboxen kan godtas förutsatt att djurens behov av termisk komfort säkerställs. Hur ett sjukutrymme bör utformas med hänsyn till uppvärmningsbehovet framgår av *allmänna råd*.

Sjukboxen bör vara även vara utformad så att personalens, och i aktuella fall veterinärens, arbete underlättas. Det ska finnas goda möjligheter att undersöka och behandla djur på ett säkert sätt. Det bör också finnas god belysning och gärna tvättmöjligheter i närheten av sjukboxen.

Sjukboxar bör vara placerade och planerade så att det är lätt att ta sjuka eller skadade djur dit, och det kan gärna vara förberett för att underlätta avlägsnande av djur som dör eller avlivas i sjukboxen.

2.5.4 Samtliga grisar hålls lösgående

Att iaktta

- Om gyltor eller suggor hålls fixerade i grisningsavdelningen
- Om gyltor eller suggor hålls instängda i foderliggbås

Lagstiftningen

4 § första stycket djurskyddslagen

”Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.”

14 § djurskyddsförordningen

”Svin ska hållas lösgående.”

15 § första stycket djurskyddsförordningen

”Fixeringsanordningar för svin får inte användas annat än tillfälligtvis.”

3 kap. 3 § (L100)

”En digivande suggas rörelsefrihet får begränsas under smågrisarnas första levnadsdagar genom användande av skyddsgrind eller motsvarande anordning om hon uppvisar ett aggressivt eller onormalt beteende som utgör en uppenbar skaderisk för smågrisarna.

Skyddsgrind eller motsvarande anordning får också användas under det dagliga skötselarbetet om suggans beteende utgör en uppenbar skaderisk för skötaren samt när suggan hanteras för vård och behandling.

Grupphållna suggor och gyltor får stängas in i bås när de utfodras eller när de hanteras för vård och behandling.”

Bakgrund

Sedan 1988 har gällt att grisar som huvudregel ska hållas lösgående och systematisk fixering av grisar har varit helt förbjuden sedan år 1993. Den föreskrift som då infördes i L100 (2 kap. 25 § (SJVFS 1993:129)) hade lydelsen: ”*Om det är nödvändigt får enstaka suggor och gyltor fixeras under högst en vecka vid tiden kring förlossningen och vid tiden för betäckningen.*” Lydelsen har i vissa fall lett till feltolkningar vilket inneburit att djur har stått instängda mer än vad som medgavs. Djurskyddsmyndigheten ändrade därför föreskriften 15 oktober 2006 till nuvarande lydelse (se 3 kap. 3 § L100 ovan) för att göra den tydligare.

Suggor och gyltor som ska grisa är starkt motiverade att bygga ett bo att grisa i. Detta beteende brukar normalt inledas någon dag före grisningen. Beteendet innebär bl.a. att suggan eller gyltan samlar ihop lämpligt bobyggnadsmaterial och lägger på den plats som de finner lämpligast. När suggorna utför detta beteende kan man uppleva det som negativt genom att det blir ”oroligt” i stallavdelningen och boxarna kan se stökiga ut. Detta är normalt och därför att räkna med. I de fall man fixerar suggorna och därmed begränsar deras möjlighet att utföra bobyggnadsbeteenden kan intrycket vara att det blir lugn och harmoni i stallavdelningen. Den forskning som finns om bobyggnadsbeteenden pekar dock på att djuren blir stressade och i förlängningen apatiska av att inte få utföra beteendet.

En grundförutsättning för att djuren ska kunna utföra bobyggnadsbeteende är att de är lösgående och att utrymmet är anpassat och tillräckligt stort. Undersökningar har visat att om suggan har fått bygga bo inför grisningen så blir hon lugnare, förlossningen underlättas (går

fortare) och mjölkproduktionen blir bättre. Detta i sin tur leder till friskare och starkare smågrisar. Det är inte ovanligt att smågrisar skadas eller dör genom att de inte hinner undan när suggan lägger sig. Kombinationen lugna suggor och friska, starka smågrisar minskar sannolikt den risken.

En annan viktig faktor är att utrymmet även ger suggan bra förutsättningar att kunna lägga och resa sig. Vid ett systemfel där utrymmet är för litet eller olämpligt utformat kan det leda till att suggan lägger sig på ett för hastigt och okontrollerat sätt. Det innebär en ökad risk att smågrisarna hamnar under suggan och kläms. Om fixering sker systematiskt som en följd av ett systemfel, t.ex. att boxen inte medger att suggorna inte kan hållas lösgående tillsammans med smågrisarna utan att en oacceptabel hög dödlighet eller nivå av skador uppstår bland smågrisarna, kan det förvisso ses som en nödvändig åtgärd för att skydda smågrisarna mot lidande. En sådan skyddsåtgärd är inte godtagbar som en stadigvarande lösning. Djurhållaren måste i dessa fall göra nödvändiga förändringar i system så att fixeringen upphör och djurhållningen sker i enlighet med gällande bestämmelser.

Vissa djur, framför allt gyltor, kan ha ett onormalt beteende i samband med grisningen som motiverar att hennes rörelsefrihet begränsas för att inte skada smågrisarna. Detta kan ta sig uttryck i att de inte lugnar ner sig under förlossningen och därmed utgör en skaderisk för de nyfödda grisarna. I vissa fall förekommer också att smågrisarna blir ihjälbitna. Beteendestörningar av detta slag orsakas inte av närmiljön och är dessbättre ovanliga och förekommer enligt branschens egna uppskattningar hos ca 2-5 % av gyltorna.

Vägledning

Det är normalt inte tillåtet att begränsa en gyltas eller suggas rörelsefrihet regelmässigt i förebyggande syfte innan hon grisar. I de fall man misstänker att beteendet kommer att leda till att smågrisarna skadas bör i stället tillsynen över djuret intensifieras. Om det under själva grisningen visar sig att djuret har ett aggressivt eller onormalt beteende som innebär en uppenbar skaderisk för smågrisarna får man dock lov att använda skyddsgrindar i syfte att skydda smågrisarna. Användningen av skyddsgrindar ska dock vara så kortvarig som möjligt under smågrisarnas första levnadsdagar. Det går inte på förhand att ange exakt hur länge behovet av att stänga in en sugga kan vara men längre tid än 2-3 dagar är knappast motiverat annat än i undantagsfall.

En del suggor kan ha ett aggressivt beteende mot djurskötaren. Det kan t.ex. bero på att suggan har en stark modersinstinkt att vilja skydda sina smågrisar. Att gå in i en grisionsbox med en sådan sugga kan vara farligt och suggan får därför stängas in med hjälp av skyddsgrind eller motsvarande anordning när boxen ska beträdas under det dagliga skötselarbetet. Även när suggan eller smågrisarna ska behandlas kan det vara praktiskt och säkrare att utföra behandlingen genom att använda skyddsgrinden. I båda fallen ska suggan släppas ut så fort arbetet är klart i boxen. Det bör dock observeras att om flera arbetsmoment ska utföras i boxen och denna måste beträdas flera gånger när arbetet pågår i avdelningen, behöver suggan inte släppas ut mellan varje arbetsmoment.

Vid utfodring av gruppållna gyltor eller suggor i ätbås är det nödvändigt att djuren inte kommer åt att skada eller stressa varandra när de äter. En del ätbåsar har därför låsbara grindar som stänger in djuren när de äter. Detta system ger en hög säkerhet mot skador och stress och är därför tillåtet. Senast när hela gruppen har ätit färdigt ska grisarna släppas ut.

Suggor eller gyltor kan också behöva begränsas i sin rörelsefrihet när de vårdas eller behandlas, t.ex. vid seminering eller dräktighetsundersökning. Djuren ska dock släppas fria så snart behandlingen är genomförd och får inte vara instängda längre än nödvändigt.

2.5.5 Grisar har tillräckligt med utrymme

Att iaktta

- Om djurantalet stämmer överens med boxens dimensionering
- Om djur har plats att ligga samtidigt på definierade liggytor
- Om alla djur vid samtidig utfodring får plats vid foderplatsen (kan stå sida vid sida, ej "solfjäder")
- Om det förekommer aggressiva eller andra oönskade beteenden mellan grisarna
- Om det finns grisar med bit- eller rivskador
- Om bristande boxhygien råder eller djuren inte är rena.

Lagstiftningen

2 § första stycket djurskyddslagen

"Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande..."

4 § första stycket djurskyddslagen

"Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt."

1 b § djurskyddsförordningen

"Stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska vara så rymliga att samtliga djur i utrymmet kan ligga samtidigt och röra sig obehindrat.

Utrymmena ska utformas så, att djuren kan bete sig naturligt."

3 § djurskyddsförordningen

"Inredning i djurstallar och i andra förvaringsutrymmen för djur samt utrustning i hägn ska vara utformad så, att den inte tillfogar djuren skador eller medför risk för djurens hälsa. Inredning och övrig utrustning får inte hindra djuren att bete sig naturligt, otillbörligt inskränka deras rörelsefrihet eller annars verka störande på dem."

3 kap. 9 § L100

"I ett stall ska grisar ha tillgång till utrymme som ger dem möjlighet att utnyttja olika delar av utrymmet för att ligga, äta och gödsla. Liggplatsen får inte bestå av gödseldrainerande golv."

3 kap. 10 § L100

"Minst tre fjärdedelar av föreskriven liggarea i en ströad liggbox för digivande sugga ska bestå av ett golv som inte är dränerande golv. Denna del av liggarean ska vara en sammanhängande rektangulär yta som spänner över hela boxbredden. Övrig del av den föreskrivna liggarean får bestå av dränerande golv med en största spaltöppning på 11 mm och med en minsta stavbredd på 11 mm. Om det dränerande golvet är av betong ska stavbredden dock vara minst 80 mm."

3 kap. 19 § L100

"Minsta utrymme per djur i boxar eller hyddor för vuxna djur" (se tabell 7 i L100)

3 kap. 20 § L100

”Minsta utrymme i bås.” (se tabell 8 i L100)

3 kap. 21 § L100

”Minsta utrymme per djur i boxar med växande grisar, 10 - 130 kg.” (se tabell 9 i L100)

3 kap. 22 § L100

”Minsta utrymme per djur vid rak foderplats vid samtidig utfodring av gruppållna grisar.” (se tabell 10 i L 100)

Bakgrund

Det är viktigt att de utrymmen som grisar har tillgång till ger dem möjlighet att röra sig obehindrat samt i övrigt ge dem möjlighet att bete sig på ett naturligt sätt. Därför måste boxar till grisar vara utformade så att grisarna kan utnyttja olika delar av utrymmet för att ligga, äta och gödsla. (Observera att liggytor till grisar inte får bestå av gödseldrainerande golv utan ska kunna förses med strö).

Vägledning

Generellt sett kan sägas att för små tillgängliga ytor för grisarna kan leda till en rad problem. Exempelvis kan stress, aggressiva beteenden eller andra oönskade beteenden uppstå mellan grisarna vid för hög djurbeläggning. Det kan också leda till att djurens gödslings- och/eller liggbeteende påverkas negativt, vilket ofta leder till bristande boxhygien och smutsiga djur.

När det gäller liggytan ska denna alltid vara så stor att alla grisar i boxen får plats att ligga ner samtidigt. Det är också viktigt att grisarna har tillräckligt med utrymme när de utfodras. Detta dels för att minska risken för aggressiva beteenden mellan grisarna under utfodringen och dels för att ge förutsättningar för att alla grisar i övrigt ska kunna inta foder på ett lugnt och naturligt sätt. Överbeläggning kan också visa sig genom att vissa djur har dåligt hull (se 2.5.1)

2.5.6 Hygienen på djuren och i djurutrymmen är tillfredsställande

Att iaktta

- *Om grisarna är rena och torra i hårrem samt på olika kroppspartier (ben, lår, rygg, huvud, hals, buk, buksidor, öron, klövar)*
- *Om gödslingsbeteendet kan utföras utan störningar (d.v.s hygienstyrningen av respektive djurkategori och inhysningssystem fungerar)*
- *Om djurutrymmet är utformat så att grisarna kan skilja på ät-, ligg- och gödslingsplats*
- *Om liggytan är anpassad för grisarnas antal och storlek*
- *Om liggytorna är torra, rena och halkfria*
- *Om omgrupperingar eller överbeläggning förekommer*
- *Om det förekommer grisar som söker sig ut och ligger i gödselgången*
- *Om en god hygienisk nivå bedöms kunna upprätthållas i djurutrymmena*
- *Om vatten- och utfodringsanordningar håller en god hygienisk nivå och håller god standard/är i funktionellt skick*
- *Om gödsel- och urinhantering fungerar och sköts så att grisarna inte påverkas negativt*
- *Om grisarna uppvisar normalt ligg – och gödslingsbeteende.*

Lagstiftningen

2 § första stycket djurskyddslagen

”Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande...”

3 § första stycket djurskyddslagen

”Djur ska ges ... tillräcklig tillsyn. Stall och andra förvaringsutrymmen för djur samt hägn ska ge djuren tillräckligt utrymme och skydd. Stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska hållas rena”.

4 § första stycket djurskyddslagen

”Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.”

RÅDETS DIREKTIV 2008/120/EG (BILAGA I, Kapitel 1, punkt 3 och 5, Allmänna krav)

”Djuren ska ha tillgång till en bekväm och lämpligt dränerad och ren liggplats med lämplig temperatur som är så stor att alla djur kan ligga samtidigt.”

Djurskyddsförordningen

1 kap. 30 § L100

”Stallutrymmen ska rengöras och utgödslas minst en gång dagligen om inte systemet för djurhållning är uppbyggt för andra rutiner som ger god hygien. Vid kontinuerlig djurhållning ska stall eller stallavdelning rengöras noggrant minst en gång årligen. Vid omgångsuppfödning ska stall eller stallavdelning rengöras noggrant före varje insättningen av en ny omgång djur. ”

3 kap. 9 § L100

”I ett stall ska grisar ha tillgång till utrymme som ger dem möjlighet att utnyttja olika delar av utrymmet för att ligga, äta och gödsla. Liggplatsen får inte bestå av gödseldrainerande golv.”

Bakgrund

Grisar har ett utpräglat renlighetsbeteende och har därför en naturlig strävan att skilja på ät-, ligg- och gödslingsplats. Det viktigaste för att grisarna ska kunna hålla sig rena är att de alltid erbjuds en torr och ren liggplats. Detta gäller för alla typer av system. Noggrann, daglig rengöring och strögiva säkerställer en god boxhygien. Strömedel hjälper till att hålla boxen torr och ren, samtidigt som den har en isolerande effekt.

Vägledning

Beläggningsgraden har en avgörande roll i alla system och det är viktigt att det finns tillräckligt med utrymme för att grisarna ska kunna välja en ren liggplats. Vid ökande beläggning uppstår hygienproblem och därmed också risk för hälsostörningar.

En regelbunden daglig rengöring krävs även vid vattenställen och vid utfodringsplatser för att undvika dålig hygien och smittspridning. Observera att trasig eller felaktigt inställd utfodrings- eller vattningsanordning kan förorsaka stora hygienproblem i en box. I inhysningssystem med ströbädd, t ex kall lösdrift för sinsuggor, behöver tillförseln av strömedel vara i sådan omfattning att djuren håller sig torra och rena.

Byggnader, stall och inredningsmaterial samt utrustning ska vara lätta att tvätta, desinficera och hålla rena. För material och ytbehandling bör följande egenskaper eftersträvas: materialet ska vara rostskyddat, dimensionerat för belastning från djuren, vara lätt rengörbart, tåla mekaniskt och kemiskt slitage, tåla högtryckstvätt samt rengörings- och desinfektionsmedel, inte innehålla giftiga substanser, ej medföra skador på djuren på grund av olämplig ytbeskaffenhet eller utformning. Bra materialval i inredning och utrustning i djurutrymmena skapar förutsättningar för att en god hygienisk nivå kan upprätthållas i djurutrymmena, d.v.s. att systematiska rengöringsrutiner kan tillämpas.

För att förhindra smittöverföring från föregående omgång grisar ska inga synliga rester av gödsel finnas kvar efter rengöringen. Ett golv som är halksäkert och inte suger upp vätska och ett välfungerande golvvärmesystem och/eller annat tillskottsvärmesystem underlättar en snabb upptorkning. Med golvvärme kan grisarnas komfortbeteende också styras högst påtagligt vilket i hög grad ökar förutsättningarna för att grisarna använder boxen på avsett sätt, vilket ger rena boxytor och grisar. För växande grisar är de insättningsrutiner som tillämpas väsentliga från djurskydds- och djurhälsosynpunkt. Tomtidens längd för ett stall efter utförd rengöring beror på typ av smittämne, hur effektivt upptorkningen är, stalltemperaturen vid insättningen samt om desinfektion utförs eller inte. Generellt kan sägas att en tomtid om ca 5-7 dagar bör eftersträvas för att ge goda förutsättningar för de grisar som ska sättas in i avdelningen.

Det kan också finnas behov av att ge grisar möjlighet till avkylning när det är varmt utomhus. Om grisarna blir för varma kan de annars söka svalka i gödselgången vilket påverkar hygien avsevärt. Särskilt gäller detta avdelningar för slaktgrisar där det bör finnas anordningar, t.ex. duschsystem, som sommartid kan ge grisarna svalka.

I många stallar för växande grisar och i synnerhet för avdelningar med tillväxtgrisar uppstår värmeunderskott under den kalla årstiden. I sådana stallar behövs därför tilläggsvärme för att kunna åstadkomma ett bra stallklimat med en bra luftkvalitet. Om minimiventilationsflödet minskas för mycket för att bibehålla en viss stalltemperatur blir resultatet ofta en för hög

luftfuktighet med kondensproblematik, fuktiga ströbäddar/strömedel, förhöjda koldioxid – och ammoniakvärden i stalluften m.m. som följd. Tillskottsvärmen har alltså en stor betydelse för grisarnas närmiljö, boxhygien och upptorkningstider efter rengöring.

Det är inte ovanligt att kallras eller annat drag på liggplatsen leder till att grisarna gödslar på liggplatsen. Orsaken kan t.ex. bero på att ett luftintag är felaktigt inställt eller att kallras uppstår i boxen p.g.a. kylande ytterväggsytor, tomma utrymmen bredvid boxen m.m. I dessa fall kan det vara bra att kontrollera luftrörelserna i och kring boxen med t.ex. rök för att närmare identifiera orsaken.

2.5.7 Strömedel som används har god hygienisk kvalitet och tillgodoser djurens sysselsättnings- och komfortbehov

Att iaktta

- Om det strömedel som finns i boxarna är förorenat
- Om strömedlet som används har dålig/bristande hygienisk kvalitet (t ex möglig och fuktig halm, dåligt torkad kutter- och sågspån)
- Om det finns grisar som har stört liggbeteende (om de ligger enskilt på sidan och andas lugnt har deras värmekomfort uppnåtts)
- Om boxar saknar strömedel eller endast har små mängder strömedel
- Om det finns grisar med bit- eller rivskador
- Om det förekommer aggressiva beteenden mellan grisarna
- Om grisarna verkar stressade
- Om det finns grisar som är apatiska.
- Om det förekommer grisar med stereotypa beteenden.
- Om annat strömedel än halm används
- Om det finns grisar som har skador på klövar, knän, bog
- Om det finns grisar som har bogskydd eller är skyddstejpade
- Om det finns grisar som har svårt att hålla kroppstemperaturen

Lagstiftningen

2 § första stycket djurskyddslagen

”Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande...”

3 § första stycket djurskyddslagen

”Djur ska ges ... tillräcklig tillsyn.

4 § första stycket djurskyddslagen Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.

RÅDETS DIREKTIV 2008/120/EG (BILAGA I KAPITEL I pkt 4)

”Trots vad som sägs i artikel 3.5 ska svin ha ständig tillgång till tillräckligt med material som de kan undersöka och sysselsätta sig med, material som halm, hö, trä, sågspån, svampkompost, torv eller blandningar av dessa utan att djurens hälsa äventyras.”

16 § djurskyddsförordningen

”Boxar för svin ... ska vara försedda med strö av halm eller annat jämförbart material.”

1 kap. 12 § första stycket L100

”Golv och liggytor ska ha en jämn och halksäker yta.”

1 kap. 13 § L 100

”Liggytor ska hållas rena och torra samt vara anpassade efter djurslag och stallklimat (termisk komfort).”

Allmänna råd till 1 kap. 13 § L100

”Under den kalla årstiden bör liggytorna i stallar med utomhusliknande klimat vara försedda med en bädd av halm eller annat skyddande material som är lämpligt för djuren.”

1 kap. 31 § L100

”Strömedel ska vara av lämplig typ och ha god hygienisk kvalitet.”

3 kap. 7 § L100

”Strömedel till grisar ska ha sådana egenskaper samt ges i sådan mängd att grisarnas sysselsättningsbehov ... tillgodoses.”

Allmänna råd till 3 kap. 7 §

”Strömedel till grisar bör innehålla material som grisarna kan böka i, undersöka och tugga. Vid uppfödning i konventionell grisionsbox bör strömedlet också ge ett skyddande liggunderlag för suggan och smågrisarna under smågrisarnas första levnadsvecka”

Bakgrund

I sin naturliga miljö använder grisarna en stor del av dagen till att söka föda. Detta gör de genom att böka i marken för att undersöka om de kan hitta något ätbart. Det här beteendet är grisarna starkt motiverade att utföra och det försvinner inte även om deras näringsbehov tillgodoses genom utfodring. Grisarna måste ha möjlighet att få utföra själva beteendet. Om de inte får möjlighet att få utlopp för sina beteendebeständigheter kan det ersättas med oönskade beteenden.

De egenskaper strömedlet ska ha för att tillgodose grisarnas sysselsättningsbehov har inte närmare angetts som föreskrift. Detta eftersom flera olika sorters material (t.ex. halm, torv, spån) eller kombinationer av strömaterial mycket väl kan fungera. Närmare beskrivning av strömedlets egenskaper har däremot angetts som ett allmänt råd till bestämmelsen. Av denna framgår att strömedlet bör innehålla material som grisarna kan böka i, undersöka och tugga.

Boxar för grisar ska ständigt vara försedda med strö av halm eller annat jämförbart material men föreskrifterna anger inte vilken minsta mängd strö (i vikt eller volym) som måste finnas. Det beror på att det inte enbart är mängden strö som avgör om grisarna får tillräcklig sysselsättning. I vilken mån strömedlet tillgodoser grisarnas sysselsättningsbehov är alltså en komplex fråga som bestäms utifrån flera faktorer, som till exempel tidpunkt på dygnet, vilken djurkategori det rör sig om, vilken strötyp som används, ev. variation av strötyp, strömedlets hygieniska kvalitet, hur ofta tilldelning av strömedlet sker, vilken mängd som ges vid varje tilldelning osv. Det är alltså i mångt och mycket också en fråga om ”management”, d.v.s. vilka strö- och arbetsrutiner i övrigt som används.

Det kan vara nödvändigt att förse golvytorna med ett skyddande lager av strömedel som minskar grisarnas kontakt mot golvet. Särskilt viktigt är detta när golvmaterialet är av betong där ytan är för sträv t.ex. på grund av slitage eller olämplig ytbehandling i samband med gjutningen. Även spaltgolv kan vara nödvändiga att täcka med strömedel om grisarna skadas på detta. För djur som har svårt att hålla kroppstemperaturen samt för djur med skador t.ex. bogsår, kan det också vara nödvändigt att förse golvet med ett skyddande strölager.

Vägledning

Det är inte ovanligt att djurägare med konventionella boxar för växande grisar upplever att det är problem att tilldela strö så att det alltid finns strö i boxen. De skäl som ofta framförs är att spalten på gödselytan då sätter igen sig genom att djuren drar ut strömedlet dit, strömedlet blir ohygieniskt och att det i övrigt blir smutsigt i boxen. Därför väljer en del djurägare att ge grisarna en mindre mängd strö som grisarna i stort sett äter upp. Detta förfaringsätt är god-

tagbart under förutsättning att boxen förses med nytt strö så att denna inte är ”tom” på strö när grisarna är aktiva. Att tilldela grisarna en mindre mängd strö uppdelad vid flera tillfällen under dagen kan också vara mer intressant för grisarna än om de får en större mängd strö en gång per dag som ska räcka hela dagen.

Som nämns ovan kan oönskade beteenden uppstå om grisarna har för lite att sysselsätta sig med. Det kan leda till att de t.ex. börjar slåss eller bita på varandra. Förekommer av skador på djuren eller att djuren uppträder stressat (oroligt i boxen) kan alltså vara en tydlig indikation på att djuren är understimulerade. Grisar kan även bli apatiska av understimulans och i vissa fall utveckla stereotypier, t.ex. ”rörbitning”. Sådant beteende är dock ofta svårt att upptäcka vid ett tillfälligt besök i en avdelning beroende på att beteendet i regel upphör om djuret distraheras av att det ”händer något” i dess omgivning.

Vilken mängd strö som behövs för grisar för att uppfylla deras behov av komfort bestäms utifrån flera faktorer, som t.ex. vilken djurkategori det rör sig om, djurens hälsa och hull, stallklimatet, golvetets hårdhet, struktur och kvalitet, om det finns golvvärme, vilken strötyp som används samt strömedlets hygieniska kvalitet.

Under smågrisarnas första levnadsvecka är deras hud och klövar särskilt känsliga för skador. Det är därför viktigt att golven i grisningsboxar inte är för sträva p.g.a. slitage eller felaktig ytbehandling eftersom smågrisarna då lätt kan skada sig på golvet. Även spaltgolv kan förorsaka smågrisarna dessa skador. Förekommer det smågrisar med hältor och/eller sår kan det alltså bero på att underlaget är olämpligt för grisarna vilket i så fall måste åtgärdas. Alternativt kan det vara nödvändigt att förse sådana golvtyper med ett ordentligt lager av strömedel under den perioden för att skydda smågrisarna mot skador. Det kan då vara nödvändigt att hantera utgödslingen manuellt i det fall utgödslingssystemet inte klarar strö mängderna.

Även suggor kan ha ett stort behov av ett skyddande lager av strö att ligga på. Framst gäller det suggor med bogsår eller suggor med dåligt hull som riskerar att få bogsår. För sådana djur är det plågsamt att ligga på ett hårt underlag som inte ger avlastning. Observera dock att det är viktigt att ströet inte blir blött och ohygieniskt på liggplatsen, särskilt om suggan har öppna sår. I sådana fall kan det vara en fördel att använda strömedel som också har en god uppsugningsförmåga. Man bör dock vara vaksam på att strömedel på liggplatsen kan innebära att suggor i vissa fall söker sig ut på spalten för att ligga. Detta gäller främst efter ca en vecka från grisningen när suggans foderintag/ämnesomsättning har ökat och i synnerhet om stalltemperaturen är hög, t.ex. under sommaren. Detta beror på att suggan behöver göra sig av med sin överskottsvarme och kan då föredra spaltgolvet som liggplats om det ger en bättre avkylning. Studier har dock visat att suggor som ligger på spaltgolv löper ökad risk att utveckla bogsår jämfört med om de ligger på betonggolv. Observera att djurskyddsbestämmelsernas krav på strö inte kan ersättas genom att t.ex. förse suggor med s.k. bogskydd eller skyddstejpa benen på smågrisar.

Det är inte ovanligt att djurägare upplever att det är problem att tilldela större mängder strö eller halm med lång strållängd. De skäl som framförs är bl.a. att spalten på gödselytan då sätter igen sig, strömedlet blir ohygieniskt och att det i övrigt blir smutsigt i boxen (svårt/arbetsamt att hålla rent). Vissa utgödslingssystem kan också ha svårt att hantera gödseln om andelen strö i gödsel blir för stor. Särskilt gäller det system med vakuumutgödsling om extra vatten inte tillsätts i gödselrännorna. I L100 finns därför allmänna råd som anger att *”Utgödslingssystem i stallavdelningar med konventionella grisningsboxar bör vara avpassat för hantering av stora strö mängder”*. En del djurägare väljer därför att ge grisarna en mindre mängd strö som grisarna i stort sett äter upp/förbrukar. Detta förfaringsätt kan vara godtagbart under förutsättning att boxen förses med nytt strö så att denna inte är ”tom” på strö och under förutsättning att djuren är fria från skador eller inte riskerar att skadas av underlaget.

En annan förutsättning är också att grisarna inte fryser på liggplatsen. Förfaringssättet lämpar sig därför bäst för vuxna eller växande grisar.

2.5.8 Övriga observationer

Om du i övrigt reagerar på andra brister i djurhållningen kan du redovisa dessa under ”Övriga observationer” i Djurskyddsdeklarationen. Exempel på sådana övriga brister kan vara ett allmänt dåligt intryck av stallmiljö (ventilation, fukt mm), att djurens allmäntillstånd inte är tillfredsställande, att tillsynen på djuren är undermålig (bristande tillsyn, brist på personal eller personalens kompetens) mm.

2.5.9 Noteringar och upplysningar till djurhållaren

Här dokumenterar du till exempel orsaken till att viss observationspunkt inte kunde bedömas, råd och vägledning som du lämnar till djurhållaren för att förbättra djurskyddet i besättningen eller djurhållarens plan för att förbättra djurskyddet.